

2016-жылдын январь-сентябрь айларындагы акча-кредит көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

Банктар аралык кредит рыногу

Коммерциялык банктардын үстөк ликвиддүүлүгүнүн орточо күндүк деңгээли Улуттук банк арылтуу операцияларын жүргүзгөнгө чейин өткөн жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда (2015-жылдын январь-сентябрь 3,0 млрд сомду түзгөн) 3,5 эсеге көбөйүү менен 10,6 млрд сомду; арылтуу операцияларын жүргүзгөндөн кийин үстөк камдардын орточо күндүк көлөмү – 1,3 млрд сомду түзгөн.

Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногунда бүтүмдөрдүн жалпы көлөмү 2016-жылдын январь-сентябрь айларында 5,1 млрд сомду түзгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн 83,6 пайызга аз.

Отчеттук жылдын сентябрь айында ички рынокто банктар аралык ресурстардын наркы жыл башына салыштырганда олуттуу төмөн болгон. Максималдуу орточо салмактанып алынган чен жыл башында белгиленсе (11,02 – январда жана 11,75 – февралда), минималдуу чен — жыл ортосунда (июнда – 1,78 пайыз) катталган, сентябрда пайыздык чен 2,46 пайызды түзгөн.

2016-жылдын сентябрь айында өтүп жаткан жылдын өткөн айына салыштырганда банктар аралык кредит рыногунда репо операциялары боюнча иш активдештирилип, 147,4 млн сомду түзгөн, ал эми июль жана август айларында репо бүтүмдөрү келишилген эмес. Рынокто репо операцияларынын үлүшү көбүрөөк бойдон калган (бүтүмдөрдүн жалпы көлөмүндө 70,8 пайыз). Банктар аралык кредит рыногунда репо операциялар боюнча чен сентябрь айында пайыздык чектин төмөнкү деңгээлине жакын болгон, мезгил ичинде орточо алынган маани 1,76 пайызды түзгөн.

Акча базасынын өзгөрүүсү

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата акча базасы жыл башынан тартып 19,6 пайызга көбөйүү менен (2015-жылдын январь-сентябрь айында акча базасынын өсүшү 3,2 пайызды түзгөн) 80,2 млрд сом чегинде катталган. Жылдык мааниде акча базасы 20,5 пайызга өскөн. Акча базасынын түзүмүндө сентябрь айында жүгүртүүдөгү акчанын үлүшү 88,0 пайызды, башка депозиттик корпорациялардын үлүшү – 12,0 пайызды түзгөн.

Банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн артышы шартында Улуттук банк 7 күндүк ноталарын жана «овернайт» депозиттерин сатуу боюнча аукциондорду өткөрүү аркылуу арылтуу операцияларын жүргүзгөн. Арылтуу операцияларынын орточо күндүк көлөмү отчеттук мезгил ичинде 9,3 млрд сомду, анын ичинде Улуттук банктын 7 күндүк ноталарынын эсебинен – 2,1 млрд сомду, «овернайт» депозиттери аркылуу– 7,2 млрд сомду түзгөн.

Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында кароого алынып жаткан мезгил ичинде чет өлкө валютасын сатып алуу сыяктуу эле, сатуу боюнча да валюта интервенцияларын жүргүзүү аркылуу ички валюта рыногуна катышкан. Жыл башынан тартып нетто-сатып алуу көлөмү 60,6 млн АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн, анын ичинде сентябрда таза сатып алуу 6,9 млн АКШ долларын түзгөн. Сентябрьда жыл башынан бери сомдун АКШ долларына карата бекемделиши тенденциясынын уланышында алмашуу курсунун ар тараптуу динамикасы белгиленген (августка карата алмашуу курсунун төмөндөөсү 1,3 пайызды, жыл башынан бери – 10,5 пайызды түзгөн). Улуттук банктын банктар аралык валюта рынокто операцияларды жүргүзүүсүнүн натыйжасында банк тутумунун ликвиддүүлүгү 3,7 млрд сомго көбөйгөн.

Өлкөдө экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөө шартында жана экономиканын реалдуу секторун кредиттөөнү кеңейтүү максатында Улуттук банк тарабынан төмөнкүдөй операциялар жүргүзүлгөн:

- ипотекалык кредиттерди чет өлкө валютасынан улуттук валютага конвертациялоо боюнча программанын алкагында коммерциялык банктарга 1,9 млрд сом өлчөмүндө кредиттер сунушталган;

- өлкө аймактарында айыл чарбаны андан ары каржылоо жана кайра иштетүү максаттары үчүн коммерциялык банктарга кредиттик аукциондордун алкагында 1,4 млрд сом кредит берилсе, анын ичинде 2016-жылы август айында 370,0 млн сом өлчөмүндө кредиттик ресурс берилген.

- Кыргыз Республикасы тарабынан Евразия экономикалык бирлиги алкагында башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлгөн эл аралык уюмдарга кредиттердин көлөмү 541,0 млн сомду түзүп, анын ичинен 350,0 млн сом февраль айында, 130,0 млн сом – июнда, 61,0 млн сом – августта берилген;

- ички рынокто 687,4 млн сом өлчөмүндө алтын сатылып алынган.

Жалпысынан отчеттук мезгил ичинде акча базасы Улуттук банктын операцияларынын эсебинен 0,2 млрд сомго азайган; Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн операциялары акча базасынын 13,4 млрд сом өлчөмүндө көбөйүүсүнө таасирин тийгизген.

Таза чет өлкө активдеринин көбөйүүсүнө Улуттук банктын таза эл аралык камдарынын 118,6 млрд сомго (+9,3 пайыз) чейин көбөйүүсү негизги салым кошкон, буга банктар аралык валюта рыногундагы операциялар, курстук айырма жана бюджетке башка түшүүлөр таасирин тийгизген. Улуттук банктын дүң эл аралык камдарынын көлөмү жыл башынан тарта 11,3 пайызга көбөйүү менен сентябрь айынын акырына карата 2,0 млрд АКШ долларын түзгөн.

Акча топтомдорунун өзгөрүүсү

Акча топтомдорунун өсүш арымы жылдык мааниде (сентябрь 2016/сентябрь 2015) алгылыктуу чекте калган. 2016-жылдын сентябрь айынын акырына карата абал боюнча кеңири мааниде колдонулуучу М2Х акча топтому жыл башынан тарта 9,2 пайызга көбөйүү менен (тиешелүү мезгилде өсүш 9,0 пайызды түзгөн) 156,3 млрд сом чегинде катталган. М2Х жылдык өсүшү 15,2 пайызды, алмашуу курсунун өзгөрүүсүн эске албаганда – 16,8 пайызды түзгөн. Кеңири маанидеги акча топтомунун өзгөрүүсү банктардан тышкары нак акчалардын 22,2 пайызга жана депозиттердин жалпы көлөмүнүн¹ 1,5 пайызга өсүшүнүн эсебинен жүргөн.

Ички рынокто ички жигердүүлүктүн төмөнкү чекте сакталып калышынын алкагында сентябрь айында башка депозиттик корпорациялардын депозиттеринин көлөмүнүн 91,4 млрд сомго чейин өсүшү негизинен улуттук валютадагы депозиттердин туруктуу көбөйүүсүнө (+43,3 пайыз) байланыштуу болгон, мында жылдын өткөн айларында башка депозиттик корпорациялардын депозиттери төмөндөгөн. Депозиттер көлөмүнүн өсүшүнүн анчалык жогору болбошу 2016-жылдын январь-сентябрь айларында чет өлкө валютасындагы депозиттердин төмөндөө тенденциясынын улануусуна шартталган, сентябрда төмөндөө 18,5 пайызды түзгөн.

Экономикага кредит 2016-жыл башынан тарта 93,8 млрд сомду түзүү менен 2,7 пайызга төмөндөгөн. Жылдык мааниде бул көрсөткүч да төмөндөгөн (-1,9 пайыз). Бул тенденция чет өлкө валютасындагы кредиттердин терс өсүш арымынын (-22,7 пайыз) улуттук валютадагы кредиттердин алгылыктуу динамикасынан (+20,3 пайыз) озуп кетишине шартталган.

Алмашуу курсунун таасирин эске албаганда, экономикага кредиттин жалпы көлөмү жыл башынан бери 4,0 пайызга (2015-жылдын январь-сентябрь айларында көбөйүү 7,2 пайызды түзгөн) көбөйгөн.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн чет өлкө валютасындагы ипотекалык кредиттерди улуттук валютага конвертациялоо боюнча Программасын ишке ашырууга Улуттук банктын катышуусу экономиканы долларлаштыруу деңгээлин төмөндөтүүгө өбөлгө

---

¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын жана юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери.

түзгөн. 2016-жылдын сентябрь айынын акырына карата абал боюнча кредиттерди долларлаштыруу 42,6 пайызды (жыл башынан бери -11,0 п.п.), М2Х акча топтомун камтыган, депозиттерди долларлаштыруу 54,3 пайызды (жыл башынан бери -13,3 п.п.) түзгөн.

Кеңири мааниде колдонулуучу М2Х акча топтомунун мультипликатору² 1,948; М2 мультипликатору – 1,330 түзгөн.

Нак акча жүгүртүү

Улуттук банктын кассасына 2016-жылдын январь-сентябрь ичинде 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 0,2 млрд сомго же 0,5 пайызга көбөйүү менен 43,6 млрд сом келип түшкөн. Берүү 55,8 млрд сомду түзүү менен 11,1 млрд сомго же 24,8 пайызга азайган. Нак акчалардын Улуттук банктын кассасына кайтарымдуулугу 78,1 пайыз чегинде катталган.

Коммерциялык банктардын кассасына өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда отчеттук мезгил ичинде 100,8 млрд сомго же 13,5 пайызга көбөйүү менен 844,5 млрд сом келип түшкөн. Берүү 859,8 млрд сомду түзүү менен 112,7 млрд сомго же 15,1 пайызга көбөйгөн. 2016-жылдын январь-сентябрь айларында коммерциялык банктардын кассаларына кайтарымдуулук 98,2 пайыз чегинде катталган.

Төлөм системасы

Системада финансылык тобокелдиктин деңгээли минималдуу чекте сакталып калган. Жүгүртүү коэффициенти 1,14; ликвиддүүлүк коэффициенти – 0,88. Төлөмдөр түзүмү боюнча системада жүгүртүүлөрдүн көбүрөөк көлөмү баалуу кагаздар, чет өлкө валютасы, депозиттер жана кредиттер менен жүргүзүлгөн банк операцияларына туура келет (95 пайыздан ашыгыраак). Сандык мааниде банк операцияларынын үлүшү 20 пайызга жакынды түзөт, 80 пайыз бюджеттик жана бюджеттик эмес уюмдардын төлөмдөрүнө туура келет.

---

² Бул көрсөткүч финансылык ортомчулук деңгээлин мүнөздөйт.